בסוד שיח

ואין להתייאש כלל וכלל

במשך חמש שנים הרציתי עבור את המסלול של מיכה הרד בדפים לפרידין. לא היה רושם שבשמו נקבו כמשמר, שלא שמעו לך מאים לפרידין. לא היה רושם שבשמו נקבו כמשמר, שלא שמעו לך צותיו. בסופו של יום פרי הבטן המיוחל לא הגיח לעולם. באחד הביקורים אצל רופא בעל־שם הוא אמר לבעל בעיר כך: תחשוב על אימוץ. לצערי, אתה לא תוכל להביא ילדים עד ביאת גואל צדק, אם בנם יקרה משהו – הרי שהילד שיולד יהיה עיר כמוך. למרות הזעת הדעת הכה מיאשות הוא פנה למכון "פרעה", אל הרב מנחם בר־רשטיין, הזוג תוכנן בת. עובדה, סיפור מהימנים האלה.

היה הזוג המתגורר באור־עקיבא, יהודים קרובים של הרב בודשטיין. במשך 19 שנה(!) פסו ממנחה למנחה, מפרופסור לפרופסור כל שמץ של מידע על הידוש בתוים הפיריון נבדק והאשה היתה נכד־נה לכל סכל ובלבד שהיא תבוא, חו אחדה להגיע. ואכן בדצ־באוקטובר. הרב בודשטיין לא ויתר, אמר חזור ואמר לידידיו: "יש רופא אחד ב'הדסה' עין כרם' הוא המתרגן שלכם". הם שמעו באוזניות לך צתו אך מיאנו להאמין שיש עוד על מה לדבר. הרב בודשטיין שידע על הספיעה של "הראשון לציון", הגר"מ אליהו שליט"א, על בני הזוג, ביקש את התערבות הרב, להודות להם לשם לישראל ולנשות הזוג, ביקש את התערבות הרב, להודות להם לשם לישראל ולנשות את שיטות הטיפול של הרופא מ"הדסה".

הרב פסק והזוג צייח בקול מוחו. הגיעו לישראל, האשה עברה את הטיפול הנדרש ומיד עלו חזרה למטוס לשוב לארה"ב. כל הת־נהגותם אמרה: שמעינו לקולכם משום החברות ומשום פסיקה הרב. אבל, רבותי, חבל על הזמן. הרב בודשטיין הדקשה להבין את הת־נהגות הזוג: מיטה ארוכה לאחד טיפול כה רציני ללא המנוחה הנדרשת ובכל זאת קיווה כי מן השמיים ירחמו והטיפול היחידי לא יירד לטימיון.

לפני זמן קצר נערכה ברית מילה לתאומים שנולדו לזוג. מוהרב בודשטיין נבצר להשתתף בשמחה בשל התחייבות קודמת, אבל הר־כות התורה "קרעו" את מכשיר הטלפון בביתו. עובדה.

אני יודע שלכמה מן הקוראים יש הסתייגות מובנית ממגולות ובירי"ב. גם לי. אלא שסגולה אחת מכניעה אותי פעם אחר פעם, וכ־ממקום שבודעו ואמר לי: אבא, אני מרים יריים. העובד האשתו ספר־ מרתי לך עליהם (שאראנם תהיים) נשברו מהדופאים והלכו על ה'חל' רושל" הנה הרא בהציון. עובדה עם קבלות. אחד אחד 19 שנים הת־ פלל לבן או לבת וכל הטיפולים לא הועילו. שילם בעד 'חד ורושל' פעם אחת ולא הלך. אמרו לו תנסה שנית, ניסה ולא הלך ואז בפ־ לישית (כמילא כל דיוקה של אשתי עלתה אלף שקל!) והוזה הי־ שועה. כל מי שמתפקח אני מוכן להמציא הוכחות.

והבן של אחנו ראש ישיבה (מישיבות בני־ע). נולד עם "אי תפ־ קד של השהד השכאלי בלב". הדופאים ברמב"ם יעצו: "תשאיר אותו פה." – ואבא סירב לוותר. הבן עבר את מסלול הניתוחים בחר"ל והיום הוא מייחר את שמו של הקב"ה דבר יום ביומו ומשוחק עם בני גילו מבלי שניכר עליו תיקו הדפואי. האב, אומר לי, הוא כתובת לחודים ולדופאים השקולים לוותר על בדייה נוזאת.

אין להתייאש בלל וכלל. "מה בה ועשה טוב".

"גמרא ברורה" ותורה לשמה

בימים אלה הוצע לתלמידי מדרשיית נועם בפרדסחנה להי־ שתלב במסלול תורני חדש בשנת הלימודים תשס"ג. מדובר בתוכנית יוחדית, שעובדה על ידי הרב מנחם היימן (שלקבוצ מרצה לתלמוד באוניברסיטת "בר־אילן". התוכנית בחולם מעי־ רדת עניין רב בציבור, וכבר נרשמו אליה 35 תלמידים מכיתה ט'. אם תפתח תוכנית כזאת ל"בעלי־בתים" אני בל"ג מיד נרשם אליה, הרציון בפשוט: ללמוד את המסלול הזה לשמה, בלי לחשוב על הציונים בבגרות במקצועות הקודש.

"למיטב הידיעה, מעורר החינוך, מסיבותיו, אולי צודקות, מת־ קשה להביר ב'מסלול הדתי לשמה'. חבל. שכן, במציאות חיינו אם תלמיד בישיבה תיכונית נכשל בבגרות בתלמוד, אין זה פוגע כלל בתעודת הבגרות שלו, הוא יכול להמשיך אל עבר האוניברסיטה ללא מכשולים. אבל לימוד תורה לשמה, ללא לחץ של ציונים – זה כבראה ספור אחר. כל מערכת בירוקרטית הדתי־ גיון שלה.

יש להניח ולקוות שהמדריכיה לא תוותר על המסלול הת־ני המתגבש, שיעניק לתלמידים אופקים חדשים בלימודי הקר־ רש, ובעקבותיה יילכו אחרים. התוכנית הזאת מקיפה הלכה ומנהג: תולדות עם־ישראל; מוסר אמונה השקפה; ספרים קלא־ סיים; פרשת שבוע בעיון; מדרשי אגדה ואגדת חז"ל – שיטה ללימודן: מקרא (במגמה לסיים כ"ד ספרים בעיון בשנות הת־ כון); תלמוד: לימוד שיטתי בדמה גבוהה, שתקנה לבוגר מיומ־ נות סובה בלימוד עצמי, בקיאות (ללמוד שניים־שלושה דפים בשבוע) וכו' וכו', כולל סיום המשניות בשנות התיכה. באמר־ מאד מגרה. אין לי צל של ספק שהמדריכ "ברכו על המסלול הזה.

ובכלל, יכול לחול מהפך בכל הקשור ללימודי גמרא עם הת־ לכישור "גמרא ברורה". אני הפרוייקט הזה, מתי מזנדייב. השי קיע אנרגיות עצומות והיכו את מיטב המוחות, כדי שייצא משהו מושלם על מסך המחשב של התלמיד (והמדריכ) בבית, או בחדי־ רי המחשבים בישיבתו.

ובמקום שאני אסביר במה מדובר, הנה מה שכתב הנודע המר־ סמך ביותר במדינה על התקלישור הזה, הלא הוא המפקח האר־ צי על הדאת התלמוד תורה שבעל־פה, הרב ש. לוי:

"לאחר פעילות בשדה עם תלקישור "גמרא ברורה" בקרב אר־ כלוסיות שונות, ולאחר שהצענו את התקלישור במסגרת "י־ עיון, השתלמויות, והדגמות במסגרות שונות, ברצוני לציין לשבח את התוכנה "גמרא ברורה" המהווה כלי עזר מבוסס מחשב להוראת גמרא.

אני רואה בכלי החשוב הזה המאפשר לתלמיד להתמודד בכר־ חות עצמו עם מבנה הסוגיה התלמודית. תוך כדי העבודות שלו בחלוקת הסוגיה לשלביה השונים ע"י הפרדה בין הקטעים השו־ נים, אפשרות לסווג את הקטעים באמצעות צורות וצבעים וכ־ תרות מתאימות, וכן יצירת קשרי התייחסות בין הקטעים השונים והצגתה של הסוגיה ע"י תרשים זרימה שניתן לאפשר ראיה כוללת של הסוגיה וחזרה מהירה איכותית. כלי מעולה שהתאם לצרכי התלמיד בהתאם לרוח הזמן ולצרכי השעה.

גם המאגרים הנלווים כמו "מאגר תלמוד בבלי כולל", מאגר חכמי התלמוד, מילון ארמי עברי ועוד, מקילים על הלומד לך־ בוד מהר מאד משלב "מבנה הסוגיה" לשלב ההעמקה, ניתוח וה־ בנה וכדו'. את כל זה הוא יוכל לעשות על כל סוגיה בש"ס באמצעות מאגר התלמוד הבבלי המצוי בתקליטור.

אני ממליץ קאד להמשיך את הזיכה לתוכנה זו בכל שלבי הגיל ובעיקר בחטיבת הביניים, כדי לבסס את לימוד הג־ מרא בדרך נעימה וחביבה ולאחוב בדרך זו את לימוד התורה."

בית הספר ת"ת כפר חב"ד בנים היה אחד מבתי הספר המר־ גמים של התוכנה בשנת הלימודים תשס"א ומנהל בית הספר, הרב שמשון אשכנזי מקליץ עליה בחום רב:

"ברצוני לשבח אתכם על העבודה הי"ה והשקיעה המרובה שלכם בפיתוח כלי העזר "גמרא ברורה". במשך תקופת הנסיון זכינו לראות את התלמידי בית הספר לומדים גמרא בהתלהבות וברצון רב. התלמידים הרגישו בנח עם השימוש במחשב לצורך לימוד גמרא ולמדו את השיטה במהירות רבה. הם הצליחו ללמוד מודע עם סוגיות תלמודיות בקלות בסיוע "כלי העזר" "לשלבי הלימוד" הנמצאים ב"גמרא ברורה". כמו כן, הם נהנו מהעזרה הגראפית של הסוגיה הנלמדת ומתרשים הזרימה שנצרכו.

התוכנה עזרה לתלמידים לרכוש כלים ומיומנויות ללימוד סוגיות באופן עצמאי. המורים ריווחו שהשימוש בתוכנה נתן לתלמידים את הביטחון לנסות להקשות על המורה או של חבריהם ולפתח איתם בדיון. ריוונים אלו עזרו להם ללבן ולהעמיק את ההבנה שלהם ולהבחין בסעויות שלהם ובצורות השונות להבנת הסוגייה." או מה יש להוסיף?

פגישה במעלה אדומים

בימים אלה התכנסו צאצאי רבי של יפו, בעל הפירוש על "ברית עולם", ספר קבלה יחודי על האותיות, שאת, כדי לציין מאה שנה לה־ סתלקותו - ולנפילתו לפני 20 שנה, כ"סלחנות שלום הגלילי", של בן המשפחה, יוסף צבי לוי הי"ד. אחיו יבדל"א, אריה לוי (מצפה הושעיה) מספר כאן סיפור אישי מופלא על ספרי של סב־סבו:

אחדה לאל עליי על שזיכני להביא לדפוס את ספר "ברית עולם" חלק א' עם "שער הבראדים" של הרב נפתלי הרץ הלוי יספר "ברית עולם" חלק שני עם פירוש "לוחות הברית" של הרב נפתלי הרץ הלוי.

הגילוי האישי שלי אודות ספר זה היה בשנת תשמ"ה (1985), כאשר עבדתי כמזכר ספרים מבית לבית של "ספרי הכר". יום אחד עבדתי בישוב מעלה אדומים, וכשנכנסתי לדירת קרקע, פתח לי את הדלת זקן. זקנו אדוך ולבן, והוא לבוש מכנסי האסי חולצת תא־ קי, וכובע תאכי על ראשו. שאלתי אותו אם הוא מעוניין למכור ספרי קודש, והוא השיב בשלילה. הודהתי לו, הוא לחץ את ידי לשלום ור־ צאתי. בעודי עולה במדרגות הוא קרא לי וביקש שאשוב. חזרתי לבני תו, והידודי - שלימים נילייתי את שפי - הרב ברוך שמירא עומד לידי יקודא לאשתו שתבוא לראות את האריח מבריאלסטוק שהניע לביתו הסתכלתי סביבי בתדהמה ולא ראיתי ארון. לשאלתו, האם אני מכיר את הרב נפתלי הרץ הלוי מביאלסטוק, עניתי ששמו של סבי הוא הרב נפתלי הרץ הלוי "הא בלוך בארץ לרב יוסף צבי הלוי זצ"ל הוא סיפר לי שזרב נפתלי הרץ הלוי כתב פירוש על ספר "ברית עולם" חלקים. הוסיף ואמר, כי יעדי בחיים הוא למצוא את הספר "ברית עולם" חלק א', ולחיציא לאור את שני החלקים. היית המום. לא הבנתי כיצד היהודי הזה, שרק לפני מספר רגעים ראיתי לראשונה, יודע על כל כך הרבה. לא יעדתי מיהו הרב נפתלי הרץ הלוי ובוראי שלא שמעתי מעולם על הספר הזה. לימים גיליתי, שהרב ברוך שפירא היה מקובל גדול ובפטירתו אמרי עליו שהיה אחד מל"ו צדיקים. שאלתיו היכן אבצא את הספר, והוא השיב שאני אמצא אותו, ואכפיס אותו, ואשתי ליאיה תעצב את הכריכה.

לימים נסעתי לסבי הרב נפתלי הלוי וסיפרתי לו אודות המפגש המרהים עם הרב ברוך שפירא. בשיחה עימו הסתבר לי, שהרב נפתלי הרץ הלוי הוא סבי, וכי היה הרב הראשי הראשון של יפו. הוא סיפר לי: כי אצלו נמצא הספר "ברית עולם" חלק ב' עם פירוש "לוחות הב־ ריית". אך היכן נמצא ספר "ברית עולם" חלק א' שיצא לאור בשנת תק"ם (1820) שאלה זו נותרה בשלב זה ללא מענה. לאחר חיפושים רבים חזרתי שוב לבית הספרים הלאומי שבאוניברסיטה על מנת לחפש את "ברית עולם" חלק א'. ניגשתי לספריה של פרופ' גרשום שולם. תוך כדי חיפוש נינש אלי חייר מארה"ב, ששמע שאני מחפש "ברית עד לם" חלק א', ואמר לי כי אכן הוא מביר את הספר הזה שרפיו כחולים. הוא ניגש למרף הדראה לי את הספר. ואיתי ספר סגן כרוך מדפוס וב־ תוכו רפים כחולים. הספר הודפס בשנת תק"ם בוילנה. היית נרגש מאד.

עם פטירתו של סבי הרב נפתלי הלוי זצ"ל מיכולתי את "ברית עד לם" חלק ב' ואת תמונת סבו הרב נפתלי הרץ הלוי זצ"ל. בתמונה צוין יום פטירתו - י"ד טיון תרס"ב (1902).

החלטתי להוציא לאור את שני חלקי הספר "ברית עולם" ועריין לא היה בידי הפירוש לחלק א'. הנה במהלך עבודת ההכנה לדפוסה גיליתי הערה בת שתי שורות, בשולי "ברית עולם" חלק ב', לפני "שער הבראדים": "אמר המבאר המסמך מצאתי כמה וכמה בראדים מהמחבר ז"ל על חלק ראשון ברית עולם וצרפתים והיו לאחדים בידי וסידרתים לשער אחד וקראתיו "שער הבראדים".

הערה זו סגרה מבחינתי את המעגל כי היא הובילה אותי לדבר אותו חיפשתי מרגע שמצאתי את "ברית עולם" חלק א' - את פירושו של הרב נפתלי הרץ הלוי זצ"ל לספר זה. מסתבר כי הוא משולב בפר־ רוש לחלק השני של "ברית עולם". הדגשתי שמבצאתי אוצר שהיה בידי כל השנים ולא ידעתי.

ב"ד טיון תשנ"ו נסענו לתחנה בירושלים והחלטנו לעלות לקב־ רו שבהר הזיתים. הגענו למקום בשעה מאוחרת, ולא נמצא שם אדם נפתלי הלוי ז"ל נולד בארץ לרב יוסף צבי הלוי זצ"ל הוא סיפר לי שהרב נפתלי הרץ הלוי כתב פירוש על ספר "ברית עולם" חלקים. זאו הוסיף ואמר, כי יעדי בחיים הוא למצוא את הספר "ברית עולם" חלק א', ולחיציא לאור את שני החלקים. היית המום. לא הבנתי כיצד היהודי הזה, שרק לפני מספר רגעים ראיתי לראשונה, יודע עלי כל כך הרבה. לא יעדתי מיהו הרב נפתלי הרץ הלוי ובוראי שלא שמעתי מעולם על הספר הזה. לימים גיליתי, שהרב ברוך שפירא היה מקובל גדול ובפטירתו אמרי עליו שהיה אחד מל"ו צדיקים. שאלתיו היכן אבצא את הספר, והוא השיב שאני אמצא אותו, ואכפיס אותו, ואשתי ליאיה תעצב את הכריכה.

לימים נסעתי לסבי הרב נפתלי הלוי וסיפרתי לו אודות המפגש המרהים עם הרב ברוך שפירא. בשיחה עימו הסתבר לי, שהרב נפתלי הרץ הלוי הוא סבי, וכי היה הרב הראשי הראשון של יפו. הוא סיפר לי: כי אצלו נמצא הספר "ברית עולם" חלק ב' עם פירוש "לוחות הב־ ריית". אך היכן נמצא ספר "ברית עולם" חלק א' שיצא לאור בשנת תק"ם (1820) שאלה זו נותרה בשלב זה ללא מענה. לאחר חיפושים רבים חזרתי שוב לבית הספרים הלאומי שבאוניברסיטה על מנת לחפש את "ברית עולם" חלק א'. ניגשתי לספריה של פרופ' גרשום שולם. תוך כדי חיפוש נינש אלי חייר מארה"ב, ששמע שאני מחפש "ברית עד לם" חלק א', ואמר לי כי אכן הוא מביר את הספר הזה שרפיו כחולים. הוא ניגש למרף הדראה לי את הספר. ואיתי ספר סגן כרוך מדפוס וב־ תוכו רפים כחולים. הספר הודפס בשנת תק"ם בוילנה. היית נרגש מאד.

עם פטירתו של סבי הרב נפתלי הלוי זצ"ל מיכולתי את "ברית עד לם" חלק ב' ואת תמונת סבו הרב נפתלי הרץ הלוי זצ"ל. בתמונה צוין יום פטירתו - י"ד טיון תרס"ב (1902).

החלטתי להוציא לאור את שני חלקי הספר "ברית עולם" ועריין לא היה בידי הפירוש לחלק א'. הנה במהלך עבודת ההכנה לדפוסה גיליתי הערה בת שתי שורות, בשולי "ברית עולם" חלק ב', לפני "שער הבראדים": "אמר המבאר המסמך מצאתי כמה וכמה בראדים מהמחבר ז"ל על חלק ראשון ברית עולם וצרפתים והיו לאחדים בידי וסידרתים לשער אחד וקראתיו "שער הבראדים".

הערה זו סגרה מבחינתי את המעגל כי היא הובילה אותי לדבר אותו חיפשתי מרגע שמצאתי את "ברית עולם" חלק א' - את פירושו של הרב נפתלי הרץ הלוי זצ"ל לספר זה. מסתבר כי הוא משולב בפר־ רוש לחלק השני של "ברית עולם". הדגשתי שמבצאתי אוצר שהיה בידי כל השנים ולא ידעתי.

ב"ד טיון תשנ"ו נסענו לתחנה בירושלים והחלטנו לעלות לקב־ רו שבהר הזיתים. הגענו למקום בשעה מאוחרת, ולא נמצא שם אדם תים לשפץ את המצבה. במהלך העבודה הגענו למילה אחרונה שלא היתה מובנת. המילה הופיעה לאחר המילים "פ"נ הרב נפתלי הרץ הלוי". הנחנו לה והמשכנו למילים הבאות - "שורת בקודש "ד' שנים בירושלים". ואז לפתע פיענחנו את המילה המבוקשת- "ממאהריטש". הלוא סבי הגדול, הרב נפתלי הרץ הלוי, בא מביאליסטוק שורה נר ספת שלוחנו היתה - "נפטר בכ"ה אלול", הוא יום ביקורנו שם. הת־ קשרנו לחברה קדישא, אף הם לא הותעתו מאו. התברר שקימים שני נפתלי הרץ הלוי - האחד מאהריטש והוא נפטר בשנת תרל"ב (1872) והשני הוא סבינו של הסבא שלי־מביאליסטוק, שקברו נמצא כמה שר רות מעלינו, ומצבתו שלימה וברורה. דיכי ההשגחה העליונה.

עורכת המוסף: נעמי גולן